

Fakta og fiktion om muslimer i danske medier

Mediernes forenkledede dækning af islam, voldelig ekstremisme og integrationsproblemer har gennem de seneste år resulteret i en række ukonstruktive politiske tiltag. I denne artikel ser vi nærmere på mediernes dækning og den politiske debat i kølvandet på terrorangrebet i København i februar 2015 og TV2's serie af dokumentarprogrammer om forholdene i danske moskeer fra marts 2016. Disse to eksempler illustrerer, hvordan mediernes dækning ikke blot har skabt en voldsom, følelsesbetonet og forplumret politisk debat, men også har medvirket til at eskalere de problemer, man har ønsket at afdække. Som forskere er vi bekymrede for denne udvikling, hvor vi ser en stigende tendens til, at både private og licensbetalte nyhedsmedier prioriterer sensation, drama og frygt over saglighed. Desuden vækker det vores bekymring, at landets lovgivere tilsyneladende lader sig diktere af mediernes dækning. De to eksempler, vi diskuterer i denne artikel, har således både resulteret i nye lovtiltag og ændringer af eksisterende lovgivning. Ikke desto mindre er det svært at se, hvordan politikere skulle reagere anderledes. Politikerne bliver ligesom almindelige borgere påvirket af mediernes dækning og er nødt til at vise handlekraft i forhold til de problemer, medierne skildrer. Men hvis mediernes dækning af

1. Arbejdet med denne artikel er bl.a. blevet til med støtte fra "Camera as Cultural Critique," (forskningsprojekt, AU), EpiCenter (AU) og det Frie Forskningsråd (DFF-1321-00169).

Christian Suhr, ph.d., er adjunkt i antropologi, Aarhus Universitet. Suhrs nyeste forskning undersøger smitte, beskyttelse og helbredelse i Egypten med særligt fokus på spredningen af såkaldte "hjertesygdomme" (amrad al-qulub). Ligeledes er han i gang med at redigere en ny etnografisk film om de dødes liv på øen Baluan i Papua Ny Guinea.

Kirstine Sinclair, ph.d., er lektor ved Center for Mellemøststudier, Syddansk Universitet. Hendes forskningsområde er muslimske minoriteter i Vesten med særligt fokus på islamisme, politisk aktivisme og identitetsdannelse.

væsentlige samfundsproblemer både er mangelfuld og forenklet og samtidig definerer den politiske udvikling, så har vi et alvorligt demokratisk problem.

Frygt sælger, og forenkede, eksotiske historier om muslimer og islam sælger tilsyneladende også. Problemet er imidlertid, at vi som samfund mister muligheden for at forstå årsagerne og løsningerne på de problemer, vi står med. Et af hovedproblemerne i islamdebatten er, at bestemte religiøse praksisser ofte bliver fremstillet som den primære forklaring på problemer med integration og radikalisering. På linje med en række forskere og fagfolk beskriver tidligere PET-chef Jakob Scharf, hvordan dette ensidige og unuancerede fokus på religion gør, at vi som samfund mister muligheden for at finde de rigtige løsninger på forebyggelse og bekæmpelse af eksempelvis radikalisering:

Det er nogle helt andre baggrundsfaktorer, der spiller ind. Det handler i langt højere grad om en oplevelse hos den enkelte person af uretfærdighed ... en søgen efter identitet. Radikaliseringsprocessen er stort set aldrig et spørgsmål om imamer eller religiøse forkyndere. Man griber fat om religionen som en forklaring på, hvorfor voldelig ekstremisme er rigtig. Men det er ikke religionen eller de religiøse budskaber i sig selv, der fører til voldelig ekstremisme ... Som samfund skal vi tilbyde nogle stærke fællesskaber, som er mindst lige så attraktive som de ekstremistiske fællesskaber. (Svejstrup og Cancel 2016; se også Suhr 2015 for lignende analyse)

Problemet er dog ikke alene, at årsagssammenhænge misrepræsenteres, men også at den forenkede mediedebat i sig selv bidrager til en styrkelse af de mest yderligtgående religiøse miljøer, som med reference til misinformation i danske medier kan legitimere deres synspunkter og eksklusive religiøse praksisser. Ny forskning i USA viser ligeledes, at mediernes intense dækning af terrorangreb og masseskyderier udgør en betydelig motiverende faktor for gerningsmændene, som ofte er unge, utilpassede mænd med et udtalt behov for at blive set, anerkendt og føle sig magtfulde (Johnston og Joy 2016). Således påviser denne forskning, hvordan medierne ofte har en smittende og eskalerende effekt på de voldshandlinger, de dækker.

Samtidig er misforholdet mellem den intense mediedækning og problemernes faktiske proportioner vigtig at påpege. Eksempelvis er det væsentligt at gøre sig klart, at der, til trods for den massive mediedækning af sommerens terrorangreb, gennem de seneste år har været et historisk lavt antal dræbte som følge af krig og terrorangreb (se bl.a. Hebsgaard 2016). Ligeledes står den overvejende negative dækning af danske muslimeres integrationsproblemer i mange danske medier i skærende kontrast til det faktum, at eksempelvis efterkommere af muslimske indvandrere i disse år demonstrerer et kolossalt mønsterbrud i forhold til beskæftigelse og uddannelse (Zernichow 2016). Selvom mange journalister gør et stort og ordentligt stykke arbejde, er der et stort behov for, at medierne generelt gør sig mere umage i forhold til at løfte deres opgave med at formidle reel viden og information.

Denne artikel er et bidrag til to væsentlige debatter: Som samfund har vi behov for en presseetisk diskussion om forholdet mellem journalistik og lovgivning. Ligeledes har vi i forskningsverdenen behov for en diskussion om, hvordan forskere og fagfolk med dybdegående indsigt i de problemstillinger, der diskuteres i medierne, bedre kommer til orde i den ofte skingre debat. I det følgende diskuterer vi to eksempler på, hvad vi oplever som mediernes forenkling af en kompliceret virkelighed og de efterfølgende problematiske politiske reaktioner på samme.

Eksempel 1: Terror i København

Den 14. februar 2015 skød og dræbte Omar el-Hussein to civile i København. Minutter før den første skudepisode tilsluttede el-Hussein sig al-Baghdadi, den selvpromoverede kalif af ISIS i Irak og Syrien, i et opslag på Facebook. På den baggrund blev hans handlinger defineret som terrorisme (Andersen 2015). En del af den efterfølgende mediedebat fokuserede på lighederne mellem skyderierne i København og terrorangrebet på satiremagasinet Charlie Hebdo i Paris den 7. januar 2015 samt mulige forbindelser til ISIS og hjemvendte Syrienkrigere. En anden del af debatten fokuserede på spørgsmålet om, hvorvidt islamistiske organisationer, såsom Hizb ut-Tahrir, inspirerede unge muslim-

er til at begå terrorangreb. I det følgende ser vi på de to debatter hver for sig (se Sinclair 2015 for en udvidet analyse).

Forbindelser til internationale terrornetværk

I ugerne før el-Husseins angreb i København blev de fire franske terroristers psykologiske og sociale profil diskuteret heftigt i medierne. En af de to brødre, som angreb Charlie Hebdo, havde været løst affilieret til al-Qaeda i Yemen. Den anden bror havde siddet i fængsel. De to andre gerningsmænd var venner til brødrene – begge var medlemmer af jihadistiske grupper i Paris, og den ene var et kendt ansigt hos politiet.²

De fire gerningsmænd havde plettede straffeattester samt forbindelser til og sympati for al-Qaeda og ISIS. I den danske mediedebat blev kompleksiteten imidlertid ofte reduceret til spørgsmål om sikkerhedsrisikoen og truslen fra hjemvendte Syrienkrigere, og hvorvidt forstærket grænsekontrol kunne holde terrorister ude af Europa. Eksempelvis gengav *Politiken* den 16. januar 2015 en meningsmåling om, hvorvidt hjemvendte Syrienkrigere skulle have inddraget deres pas – en meningsmåling og en historie afledt af terroren i Paris (Boas 2015).³ Et åbenlyst faktum blev ignoreret: De fire gerningsmænd var franske borgere, og ingen af de fire havde deltaget i kamphandlinger i udlandet. Paskontrol er naturligvis vigtig og kan forhindre nogle Syrienkrigere i at vende hjem med terrorplaner, men problemstillingen kan ikke reduceres til et spørgsmål om mere eller mindre grænsekontrol.

Efter angrebet i København i februar 2015 begyndte spekulationerne om mulige forbindelser til internationale terrororganisationer og Syrienkrigere omgående (Andersen 2015; Thysen 2015). Ikke desto mindre viste det sig også i denne sag, at gerningsmanden både var født og opvokset i Danmark, og at han havde en lang forhistorie med bl.a. bandekriminalitet. El-Husseins relation til internationale terrororganisationer var særdeles spinkel, hans religiøse overbevisning var ligeledes usikker, og han var ikke hjemvendt jihadist fra Syrien (Sheikh 2015; Jung og Dahlgaard 2015).

Den 27. januar 2015 introducerede daværende justitsminister Mette Frederiksen den såkaldte “radikaliseringsspakke”, og i februar samme år udkom “terrorplanen”, som gennem tolv specifikke initiativer skulle dæmme op for radikaliserings-

2. Se BBC's og DR's oversigt over detaljerne i terrorangrebet på Charlie Hebdo (BCC 2015; Østergaard 2015).

3. Se desuden Fals 2016 for et eksempel på, at paskontrol har standset potentielle terrorister i at nå deres europæiske mål.

rorplanen indeholdt en tilførsel af knap 1 milliard kroner til efterretningstjenesterne og politiet samt til beskyttelse af truede individer.⁴ Til sammenligning blev mindre end 60 millioner kroner afsat til øvrige myndigheders forebyggelse af radikaliserings.⁵ Ud over midler til efterretningsarbejdet inkluderede terrorplanen også et forslag om at tilbageholde radikaliserede borgeres pas samt en lempelse af lovgivningen om overvågning af individer under mistanke for radikalisering eller terrorisme.

I medierne blev den øgede overvågning i terrorplanen kritiseret for at undergrave basale civile rettigheder. Kritikere påpegede ligeledes, at det afgørende samarbejde med etablerede muslimske organisationer helt var udeladt i planen på grund af politiske uenigheder mellem regeringen og oppositionen på højrefløjen. Den markante forskel mellem størrelsen af tilførte midler til efterretningstjenesterne og til øvrige myndigheders forebyggende indsats blev stort set ikke diskuteret. I stedet gav den ofte person- og religionsfikserede mediedækning el-Hussein al den opmærksomhed, han måtte have drømt om, på bekostning af en dybere politisk diskussion af forebyggelsen, løsningerne og årsagerne til den ekstremistiske vold.

Forbindelser til lokale islamister

Den anden del af debatten i medierne efter angrebet på Krudttønden og Synagogen i København omhandlede den islamistiske organisation Hizb ut-Tahrir (se bl.a. Jensen og Bjørnager 2015). Allerede dagen efter angrebet i København distribuerede Hizb ut-Tahrir en pressemeddelelse, hvori det bl.a. hed:

Nogle vil kræve, at muslimer skal tage afstand. Andre vil mere snedigt advokere for, at ikke alle muslimer er ekstreme, men derimod er de en del af det danske fællesskab, så længe de går ind for sekularismen og ytringsfriheden. Begge reaktioner har i bund og grund samme formål. Muslimerne skal tvangssekulariseres, og enhver muslim, der nægter, og i stedet insisterer på de islamiske værdier og love, vil blive betragtet som en potentiel sikkerhedstrussel. (Kock 2015)

Budskabet var, at muslimer ikke skal tage afstand fra terroranklager, samt at terror er en konsekvens af den førte uden- og indenrigspolitik og dermed politikernes eget ansvar.

4. Ifølge regeringens forslag blev 970 millioner kroner afsat (Justitsministeriet 2015; Munch et al. 2015).

5. Regeringen afsatte i "radikaliseringspakken" i alt 60,9 millioner kroner, som gik til en række forebyggende initiativer i skoler og kommuner samt exitprogrammer i samarbejde med kriminalforsorgen og PET (Larsen 2015).

Foreningen organiserede flere offentlige møder samt en demonstration på Rådhuspladsen. Hizb ut-Tahrirs talsmand, Junes Koch, fik stor pressedækning, bl.a. i et portrænterview i *Politiken* og i DR2's *Deadline* (Sheikh 2015b; Kock og Holm 2015). Den omfattende debat om Hizb ut-Tahrir i danske medier gav stort set ingen indsigt i årsagerne til el-Husseins angreb i København, men gav Hizb ut-Tahrir lejlighed til at udbrede deres synspunkter om, hvordan muslimske grupper i det danske samfund er udsat for diskrimination (Hizb ut-Tahrir 2015).

Da det blev kendt, at gerningsmanden havde besøgt Hizb ut-Tahrirs moske al-Faruk i Heimdalsgade aftenen inden angrebet, bad justitsministeren statsanklageren om at undersøge muligheden for at forbyde organisationen. Lignende undersøgelser blev foretaget i 2004 og 2008, men da organisationen ikke virker ved vold eller har vold som mål, blev det i begge tilfælde konkluderet, at et forbud ikke var muligt i henhold til Grundloven.⁶

Hvorfor startede justitsministeren så endnu en undersøgelse? En mulig grund kunne være, at politikere i den intense mediedebat ofte presses til at vise handlekraft. I den komplekse situation i februar 2015 gav debatten om ulovliggørelse af Hizb ut-Tahrir justitsministeren en mulighed for at lyde kritisk, beslutsom og handlekraftig. Set i lyset af kompleksiteten af de øvrige problemstillinger gav det derfor god mening primært at fokusere på Hizb ut-Tahrir.

Det mønster, vi ser her, er, at mange medier trods gode intentioner om nuanceret at videreformidle nyheden om terror i Danmark desværre ender med at gøre sig til talerør for islamistiske foreningers forudsigelige reaktioner. Ligeledes formår medierne ikke i tilstrækkelig grad at forholde sig kritisk til den politiske respons, når den forskyder sig fra komplicerede, men afgørende spørgsmål om terrorismens årsager, og om fordelingen af ressourcer mellem terrorbekæmpelse og forebyggelse og samarbejdet blandt danske institutioner. Genåbningen af den velkendte diskussion om et eventuelt forbud mod Hizb ut-Tahrir forsimplede problemstillingen, mens de debatter, vi som samfund kunne lære noget af, druknede i dækningen af både politikernes og Hizb ut-Tahrirs forsøg på at udvise handlekraft.

6. For resultaterne af Rigsadvokatens undersøgelser, se Justitsministeriet 2004 og 2008.

Eksempel 2: Imamlovgivning efter TV2's "Moskeerne bag sløret"

I marts 2016 åbnede TV2 endnu en diskussion om moskeernes betydning for danske muslimer med en serie på i alt fire dokumentarudsendelser. Udsendelserne tog udgangspunkt i kritik rejst af unge muslimer, der havde oplevet repressiv behandling i deres familier baseret på konservative fortolkninger af islam. Formålet med TV2's udsendelse var at undersøge, hvordan sådanne familier rådgives af imamer i moskeer, og om imamerne udøvede en form for social kontrol, der modvirkede muslimers integration i det danske samfund (se TV2 2016).

Dokumentarserien var bygget op omkring de to muldvarpe "Fatma" og "Mohammed", som med skjult kamera opsøgte imamerne i otte danske moskeer for at få råd og vejledning til at håndtere deres problemer. Ifølge TV2's programredaktør Thomas Breinholt var alle spørgsmål og emner relevante for integrationen af muslimske borgere i Danmark: kvinders rolle i familien og på arbejdsmarkedet, børneopdragelse og familiens tilknytning til samfundet generelt.

Dokumentarserien blev vist over en periode på to uger i marts 2016 (1., 2., 8. og 10. marts), og 5. marts afviklede TV2's søsterkanal, TV2 News, en fire timer lang debat. Foruden dette blev der reklameret heftigt for hvert eneste afsnit, ligesom debatten blev holdt i live på kanalens hjemmeside og nyhedsudsendelser. Sjældent har en TV-dokumentar opnået så massiv dækning i danske nyhedsmedier.

Brugen af muldvarpe og skjult kamera pointerede en underliggende præmis: at journalister ikke med almindelige interview kan få ærlige svar fra imamer, da de "taler med to tunger". Og tager vi imamernes udsagn i dokumentarserien for pålydende, er dette tilsyneladende tilfældet. I TV2's skjulte optagelser blev der efter alt at dømme opfordret til socialt bedrageri, kvinder blev angiveligt anbefalet at underkaste sig deres mænds voldelige og seksuelle lyster, og korporlig afstraffelse af børn blev tilsyneladende bifaldet. Højest kontroversielle og kompromitterende udsagn, som de selvsamme imamer med stor sandsynlighed ville benægte direkte adspurgt af en dansk journalist.

Debatten om dokumentarserien

På baggrund af TV2's dokumentar har en lang række politikere siden marts 2016 fremsat vidtgående forslag til at bekæmpe og inddæmme danske imamer. Blandt andet har kultur- og kirkeminister Bertel Haarder besluttet at indføre lister over udenlandske imamer, som prædiker budskaber, der ikke kan forenes med det danske demokrati, og som derfor skal nægtes indrejse. Martin Henriksen (DF) har foreslået at gå endnu et skridt ved simpelthen at kriminalisere rådgivning i sharia – et omfattende forslag, der i givet fald vil gælde både store og små aspekter af muslimers liv, inklusive måden, muslimer beder på, klæder sig, bevæger sig, taler, sover og spiser på. Pia Olsen Dyhr (SF) har i kølvandet på dokumentaren foreslået, at man kunne frigøre nydanske kvinder ved at fratage dem kontanthjælpen. Ligeledes har politikere på baggrund af dokumentaren foreslået, at man skal kunne fratage radikale imamer statsborgerskabet, og i øjeblikket arbejder regeringen på et nyt kontroversielt lovforslag om kriminalisering af bestemte religiøse ytringer samt indførelse af værdighedskriterier for imamer.

I den offentlige debat har politikernes tiltag efter TV-dokumentarserien vakt stærk kritik, og en række forskere, journalister og meningsdannere har pointeret, at regeringen endnu en gang tilsidesætter basale demokratiske rettigheder i forsøget på at bekæmpe konservative muslimske miljøer (se bl.a. Mchanga ma 2016). Ligeledes har mange forskere og fagfolk særdeles svært ved at forestille sig, hvordan ulovliggørelse af religiøse ytringer eller af sharia eller lister med såkaldte hadprædikanter på baggrund af en TV-dokumentar skulle kunne resultere i bedre integration, mindre radikaliserings eller i en frisættelse af muslimske kvinder. Den overhængende risiko er, at mange af disse tiltag vil bidrage til en styrkelse af de mest yderligtgående muslimske miljøer, som netop legitimerer sig med udgangspunkt i den slags statslige interventioner (se Suhr 2016).

Til trods for denne debat har selve grundlaget for lovgivningen endnu ikke været tilstrækkeligt diskuteret i medierne. Hvad var det egentlig, vi så i denne TV-dokumentar, og som nu resulterer i omfattende politiske tiltag? Er det rigtigt, at imamer opfordrer til stening af kvinder, sådan som en række politikere tror efter at have set TV2's dokumentar? Er det korrekt, at offentlige midler til folkeoplysning i virkeligheden bliver brugt til at drive

koranskoler? Har TV2 klippet og manipuleret med deres materiale på en måde, så det ser ud, som om imamer rådgiver kvinder til at affinde sig med vold og tvangssex, selvom dette måske alligevel ikke er tilfældet? Disse kritiske spørgsmål til en række af dokumentarseriens konklusioner er primært blevet rejst af Radio24syv, men er kun i begrænset omfang blevet diskuteret i landets øvrige nyhedsmedier.

Eksempelvis har Radio24syv på baggrund af lydoptagelser fra Grimhøjvej påvist, at der ikke opfordres til stening af kvinder i det filmmateriale, vi har set på TV2. I virkeligheden holder den udskældte imam fra Grimhøjvej en fredagsbøn, hvori budskabet er, at kvinder og mænd kan få tilgivelse for alt, inklusive utroskab, hvis bare de angre.⁷ Desuden har Radio24syv påvist, at TV2's muldvarp i fraklippede videosekvenser fra rådgivningen hos imamen på Grimhøjvej tilsyneladende selv siger, at hun ikke vil skilles, til trods for at hendes mand slår hende.⁸ Ligeledes har TV2 fraklippet centrale passager, hvor imamen tilbyder at hjælpe kvinden med at stoppe volden, og hvor de taler om muldvarpeparrets historie og følelser for hinanden, om hvordan de netop er ankommet til Danmark, samt om risikoen for, at manden vil blive hjemsendt til det borgerkrigshærgede Syrien, hvis kvinden anmelder volden til politiet. Dette er væsentlige nuancer, som giver et reelt indblik i, hvorfor den pågældende imam anbefaler kvinden at blive hos sin mand. Det er svært at finde andre årsager til den særdeles skarpe klipning, end at de fraklippede sekvenser har passeret dårligt med TV2-dokumentarens overordnede dramatiske struktur og entydige budskab om, hvordan imamer og moskeer modvirker integrationen af muslimer i Danmark.

I en tredje kritik af dokumentarserien påviste Radio24syv ud fra rapporter fra Københavns og Aarhus Kommune, at TV2's påstande om svindel med folkeoplysningsmidler til koranskoler tilsyneladende også var særdeles skarpt vinklede (Lysholdt og Reddersen 2016). TV2 fremviste således optagelser lavet med skjult kamera fra en eksisterende og kendt koranskole med påstanden om, at dette i virkeligheden var den såkaldte Tulipanklub, som modtager folkeoplysningsmidler fra Københavns Kommune. Efterfølgende kom det frem, at TV2 tilsyneladende ikke havde kunnet finde Tulipanklubbens lokaler, og at TV2 i stedet havde filmet med skjult kamera i en forkert opgang.

Disse kritikpunkter rejser spørgsmålet om, hvad TV2's jour-

7. radio24syv.dk/udvalgte-nyhedshistorier/ny-kritik-af-tv-2-dokumentar/ (sidst tilgået 15. september 2016).

8. radio24syv.dk/udvalgte-nyhedshistorier/har-tv2-manipuleret-med-moske-program/ (sidst tilgået 15. september 2016).

nalistiske metode egentlig giver os indsigt i: Får vi et reelt indblik i moskeernes betydning for integrationen af danske muslimer, hvordan imamer generelt rådgiver muslimer i Danmark, og hvad imamer mener om væsentlige emner som børnevold, hustruvold, tvangssex og flerkoneri? Til trods for en række særdeles uigennemskuelige forhold har TV2's udsendelse resulteret i en lang og ophedet politisk debat samt en række problematiske lovtilgav, som i værste fald vil resultere i yderligere polarisering og ekstremisme.

Blandt journalister præsenterede Jakob Sheikh og Morten Skjoldager to væsentlige kritikpunkter. Sheikh kritiserede TV2 for at anvende skjulte kameraer til at dokumentere en række udtalelser og situationer, som sagtens kunne filmes uden brug af skjult kamera – eksempelvis almindeligt tilgængelige arrangementer som fredagsbøn, hverdagsaktiviteter og kvinder, der fortæller om, at man helst skal tage tørklæde på i moskeen (Sheikh 2016). Skjoldager satte spørgsmålstegn ved selve valget af lige netop de otte udvalgte moskeer (Skjoldager 2016). Spørgsmålet var relevant, da flere af de otte moskeer forud for dokumentarserien var kendt for at huse kontroversielle imamer og problematiske internationale gæster. Med andre ord var der grund til at tro, at de otte udvalgte moskeer ikke var valgt under hensyntagen til repræsentativitet, men snarere ud fra et ønske om at skabe sensation ved afsløring af anfægtelige holdninger.

Hvad dokumentarserien heller ikke hverken viste eller reflekterede over, var, at flertallet af landets muslimer faktisk slet ikke søger svar hos imamer i moskeer. De går ikke engang derhen. Kun et fåtal af dem, der går i moskeen, frekventerer de otte moskeer, der fremstilles i dokumentarserien, og kun en del af disse søger råd og vejledning hos imamerne her. Til trods for at vi i dokumentaren hører en række kontroversielle udsagn, kunne man ønske sig, at TV2 i deres massive journalistiske satsning på at afsløre dobbeltmoraliske imamer også havde fulgt op med en vurdering af problemets reelle omfang og dermed givet et mere nuanceret udgangspunkt for diskussionen af Danmarks fremtidige integrationsudfordring.

Forsimplede og salgbare historier om muslimer og islam

De to eksempler, vi har diskuteret i denne artikel, har givet anledning til kolossal mediedebat, politiske tiltag og lovgivning. Eksemplerne er desværre også udtryk for en tendens i pressen til ukritisk at gengive historier og årsagssammenhænge uden ordentlig research. De to eksempler, vi har diskuteret, vedrører islam og muslimer i Danmark. Det er ikke enkeltstående tilfælde, men udtryk for en generel tendens, som især vedrører dækningen af landets største minoritet.

I maj 2016 så vi eksempelvis, hvordan en sag i Radio24syv på få timer forvandlede sig fra en historie om banders afpresning af værtshuse på Nørrebro til et spørgsmål om shariazoner på Nørrebro (Schierbeck og Reddersen 2016; Winther 2016). Radio24syvs historie blev således med epidemisk hast genudgivet og spredt af en lang række medier under en ny rubrik med fokus på, hvordan "Nørrebro hører under sharia" – heriblandt *Berlingske*, *TV2*, *Ekstra Bladet*, *BT*, *Metro Express* samt udenlandske medier som *Daily Mail*, *New York Post*, *Breitbart* og *Washington Times*.

Politikerne reagerede prompte. Fra SF's formand, Pia Olsen Dyhr, lød det samme formiddag i et opslag på Facebook: "Nu holder det op! Nej, Sharia er ikke og skal aldrig være lov i Danmark! ... Vi lever ikke i en bananrepublik!!" Ligeledes skrev justitsminister Søren Pind: "De skal ikke stå og gale op om, at Nørrebro er sharia-zone. ... Jeg har bedt Københavns Politi om en redegørelse om indsatsen over for de unges uro, hærgen og beskyttelsespenge på Nørrebro. Tremmerne venter." Senere på dagen følte integrationsministeren, Inger Støjberg, samt De Konservatives leder, Søren Pape Poulsen, det magtpåliggende personligt at møde op på det berørte værtshus for at markere, at Nørrebro hverken er eller ville blive en shariazone.

Efter mediestormen havde lagt sig, stod det imidlertid klart, at der var tale om en kendt gruppe af 14-16-årige drenge, som ifølge politiet hverken havde banderelationer eller religiøse motiver, men som simpelthen ikke kunne finde ud af at opføre sig ordentligt. "Vi anser det ikke for at være det store problem. Men selvfølgelig er det alvorligt for den enkelte," påpegede Allan Nyring, ledende politiinspektør fra Københavns Politi til *Berlingske* (Winther 2016).

Også i denne sag må vi konstatere, at både medier og derefter politikere har reageret særdeles uhensigtsmæssigt og pisket en stemning op uden konkrete undersøgelser af, hvorvidt afpresning af værtshuse overhovedet har noget at gøre med islamisk sharia. Set i bagklogskabens lys burde både journalister, nyhedsredaktører og politikere have stillet sig selv et simpelt spørgsmål: Kan vi finde en imam eller nogen med forstand på islam, som vil mene, at det ligger inden for rammerne af islamisk sharia at kræve beskyttelsespenge fra et værtshus? Spørgsmålet er i sig selv absurd, hvilket peger på, at forklaringerne til hændelsen sandsynligvis ikke har meget at gøre med religion.

Manglen på saglighed, substans og fakta i mange mediers skildring af muslimer og islam i Danmark har resulteret i en skinger og hysterisk debatkultur. En af de uheldige iagttagelser, man kan gøre sig, er, hvordan landets politikere i stigende grad benytter talemåder og begreber, der minder om de fanatiske religiøse måder at anskue verden på, som politikerne ellers giver udtryk for, at de ønsker at bekæmpe. Således er det ikke kun i moskeer som den på Grimhøjvej, at vi skal lede, hvis vi vil høre dundertale om “onde kræfter”. Gennem de seneste måneder har vi hørt landets politikere blæse til kamp mod “hadprædikanter”, “rabiater imamer, der prædiker døds kult” (Bertel Haarder), “mørke, islamiske kræfter” (Mette Frederiksen), “en volds- og dødsforherligende kult, en pest over Danmark” (Søren Espersen) og imamer, som “prædike[r] deres budskaber om had ... prædiker og udbreder budskaber, som har til sigte at undergrave vores demokrati” (Lars Løkke Rasmussen).⁹

I landets medier gentages disse udsagn gang på gang uden kritisk stillingtagen til oplagte spørgsmål, som f.eks.: Hvem er disse “hadprædikanter” egentlig? Er det rigtigt, at imamerne prædiker had og døds kult? Er det rent faktisk tilfældet, at de arbejder på at infiltrere og ødelægge vores demokrati? Med denne følelsesladede og religiøse retorik er landets fremmeste politikere godt i gang med at infiltrere sig selv med præcis den form for sort-hvid tankegang, der præger visse ekstreme religiøse miljøer. Disse udtalelser kommer som oftest i kølvandet på journalistiske “afsløringer”, som desværre ofte er dårligt researchede eller groft forenklede.

Det er ikke en ny observation, at medierne lever på markedets betingelser, og at seertal og salgstal er afgørende for deres

9. Disse udtalelser er bl.a. gengivet i Pramming og Winther 2016; Sørensen 2016; Borre 2016; og Skærbæk og Dalgaard 2016.

overlevelse. Det er heller ikke nyt, at politikere i deres virke er afhængige af vælgertilslutning. Den stigende brug af frygt som virkemiddel er dog opsigtsvækkende, hvilket eksempelvis ses i politikernes dystre sprogbrug samt i brugen af dystre farvetoning og underlægningsmusik i TV2's dokumentarserie. Frygten for at miste velfærdsgoder grundet flygtninges ankomst fra krigsområder blandes sammen med frygten for terror, som igen blandes sammen med frygten for tabet af kulturel identitet.

Frygt sælger, og hvis en befolkning kan lære at frygte noget eller nogen, er denne følelse tilsyneladende så effektiv, at det bliver ubetydeligt, om faktuelle forhold, fantasier og politiske dagsordener blandes sammen (Bourke 2005; Robin 2004). Der er et stort behov for en presseetisk diskussion om mediernes ansvar som demokratiets vogter i en verden præget på godt og ondt af den stadigt voksende nyhedsstrøm. Vi beder ikke medierne om at censurere sig selv, men blot om at man tænker sig om og ikke videregiver urigtig, unuanceret eller unødigt skarpvinklet information. Medierne må påtage sig et ansvar for ikke at medvirke til en eskalering af de problemer, de dækker, ved ensidigt at fokusere på forsimplede og salgbare historier om muslimer og islam.

Litteratur

- Andersen, Thomas Nørgaard. 2015. "Tidligere PET-chef: Gerningsmand er en typisk og moderne terrorist." *Berlingske* 16. februar: b.dk/nationalt/tidligere-pet-chef-gerningsmand-er-en-typisk-og-moderne-terrorist (sidst tilgået 30. marts 2015).
- BBC. 2015. "Charlie Hebdo attack: Three days of terror". *BBC* 14. januar: bbc.com/news/world-europe-30708237 (sidst tilgået 13. september 2016).
- Boas, Simon. "Meningsmåling: Hjemvendte syrienskrigere skal have inddraget passet". *Politiken* 16. januar: politiken.dk/indland/ECE2514387/meningsmaaling-hjemvendte-syrienskrigere-skal-have-inddraget-passet/ (sidst tilgået 13. september 2016).
- Borre, Martin. 2016. "En volds- og dødsforherligende kult, en pest over Danmark' – DF har fremsat forslag om lukning af Grimhøjmoskéen". *Politiko* 4. marts: politiko.dk/nyheder/en-volds-og-doedsforherligende-kult-en-pest-over-danmark-df-har-fremsat-fors (sidst tilgået 15. september, 2016).
- Bourke, Joanna. 2005. *Fear: A Cultural History*. London: Virago.
- Fals, Katinka Bundgård. 2016. "Paris-angrebet skulle have været endnu større". *Politiken* 5. september: politiken.dk/udland/fokus_int/terroriparis/ECE3370537/paris-angreb-skulle-have-vaeret-endnu-stoerre/ (sidst tilgået 13. september 2016).

- Hebsgaard, Thomas. 2016. "15 år efter 11. september føles verden farligere end nogensinde, men det er den ikke". *Zetland* 12. september: zetland.dk/historie/so46dAKJ-ae6XddK5-4b237 (sidst tilgået 14. september 2016).
- Hizb ut-Tahrir Skandinavien. 2015. "Pressemeddelelse. Ønske om forbud mod Hizb ut-Tahrir udtrykker ideologisk fallit". *hizb-ut-tahrir.dk* 27. februar: hizb-ut-tahrir.dk/content.php?contentid=647&caller=http://hizb-ut-tahrir.dk/category.php?menuid=8&startrow=14 (sidst tilgået 14. september 2015).
- Jensen, Henrik og Jens Anton Bjørnager. 2016. "Hizb ut-Tahrir giver det danske samfund skylden for terrorangreb." I *Berlingske*, 24. februar: b.dk/nationalt/hizb-ut-tahrir-giver-det-danske-samfund-skylden-for-terrorangreb (sidst tilgået 14. september 2016).
- Johnston, Jennifer og Andrew Joy. 2016. "Mass Shootings and the Media Contagion Effect." In *American Psychological Association*: apa.org/news/press/releases/2016/08/media-contagion-effect.pdf (sidst tilgået 14. september 2016).
- Jung, Eva og Mette Dahlgard. 2016. "Omar el-Hussein bad kommunen om hjælp før terrorangreb." I *Berlingske*, 11. marts: b.dk/nationalt/omar-el-hussein-bad-kommunen-om-hjaelp-kort-foer-terrorangreb (sidst tilgået 17. september, 2016).
- Justitsministeriet. 2015. *Et stærkt værn mod terror. 12 nye tiltag mod terror*. Justitsministeriet: stm.dk/multimedia/Et_st_rkt_v_rn_mod_terror1.pdf (sidst tilgået 15. september 2016).
- 2004. "Rigsadvokatens undersøgelse vedrørende Hizb ut-Tahrir." 3. februar: justitsministeriet.dk/nyt-og-presse/pressemeddelelser/2004/rigsadvokatens-unders%C3%B8gelse-vedr%C3%B8rende-hizb-ut-tahrir (sidst tilgået 13. september 2016).
- 2008. "Redegørelse om eventuel opløsning af Hizb ut-Tahrir." 19. juni: justitsministeriet.dk/nyt-og-presse/pressemeddelelser/2008/redeg%C3%B8relse-om-eventuel-opl%C3%B8sning-af-hizb-ut-tahrir (sidst tilgået 13. september 2016).
- Kock, Junes. 2015. "Tid til at stå fast." Pressemeddelelse, *Hizb ut-Tahrir*: hizb-ut-tahrir.dk/content.php?contentid=643 (sidst tilgået 14. september 2016).
- Kock, Junes og Adam Holm. 2015. "Hizb ut-Tahrir i fokus – afstandtagen, IS og demokrati." I *DR Deadline* 30. marts: youtube.com/watch?v=YJuMtLJCNU4 (sidst tilgået 15. september 2016).
- Larsen, Johan Blem. 2015. "Bredt flertal afsætter 60 millioner til antiradikalisering." I *dr.dk* 27. januar: dr.dk/nyheder/politik/bredt-flertal-afsaetter-60-millioner-til-antiradikalisering (sidst tilgået 14. september 2016).
- Lysholt, Per og Viktor Reddersen. 2016. "Kommuner: TV2-dokumentar holder ikke." I *Radio24syv*, 22. juni: radio24syv.dk/udvalgte-nyhedshistorier/kommuner-tv2-dokumentar-holder-ikke/ (sidst tilgået 15. september, 2016).
- Mchangama, Jacob. 2016. "Ytringsfriheden og den svære realisme." I *Berlingske*, kronik, 15. marts: b.dk/kronikker/ytringsfriheden-og-den-svaere-realisme (sidst tilgået 15. september 2016).
- Munch, Søren, Christine Cordsen og Martin Kaae. "Regeringen vil bruge 1 milliard kroner på ny antiterror-pakke." I *Jyllands-Posten* 19. februar: jyllands-posten.dk/politik/ECE7463540/Regeringen-vil-bruge-1-milliard-kroner-pa-ny-antiterror-pakke/ (sidst tilgået 15. september 2016).
- Pramming, Fannie Isabel Couderc og Bent Winther. 2016. "Bertel Haarder: Vi må stille større krav til imamer." I *Politiko* 28. marts: politiko.dk/nyheder/bertel-haarder-vi-maa-stille-stoerre-krav-til-imamer (sidst tilgået 15. september 2016).
- Robin, Corey. 2004. *Fear: The History of a Political Idea*. Oxford: Oxford University Press.
- Schierbeck, Adam Emil og Viktor Reddersen. 2016. "Værtshuse på Nørrebro udsat for hærværk og afpresning: Unge lømler vil have beskyttelsespenge fra bodegaer i København." I *Radio24syv*, 11. maj: radio24syv.dk/udvalgte-nyhedshistorier/vaertshuse-paa-noerrebro-udsat-for-haervaerk-og-afpresning-politiet-svifter-os/ (sidst tilgået 15. september 2016).
- Sheikh, Jakob. 2015a. "Portræt: Den kvikke og antændelige mand endte som terrormistænkt." I *Politiken*, 16. februar: politiken.dk/indland/fokus_danmark/fokus_terror/ECE2548342/portraet-den-kvikke-og-antaendelige-mand-endte-som-terrormistaenkt/ (sidst tilgået 17. september 2015).
- 2015b. "Islamisternes nye pæredanske stjerne." I *Politiken* 16. marts: politiken.dk/magasinet/portraet/premium/ECE258900/islamisternes-nye-paeredanske-stjerne/ (sidst tilgået 15. september 2016).

- 2016. “Moskeer er sjældent arnesteder for radikaliserings.” I *Politiken*, 2. marts: politiken.dk/debat/klummer/jakob_sheikh/premium/ECE3094739/moskeer-er-sjaeldent-arnesteder-for-radikaliserings/ (sidst tilgået 17. september 2016).
- Sinclair, Kirstine. 2015. “Terrorist or Loser? Reactions to the Terror Attacks in Copenhagen February 2015.” Odense: Center for Mellemøststudier: sdu.dk/om_sdu/institutter_centre/c_mellemoest/videncenter (sidst tilgået 14. september 2016).
- Skjoldager, Morten. 2016. “Dokumentar giver et vigtigt indblik i parallelsamfundets moskeer.” I *Politiken*, 9. marts: politiken.dk/kultur/filmogtv/tvanmeldelser/premium/ECE3106241/dokumentar-giver-et-vigtigt-indblik-i-parallel-samfundets-moskeer/ (sidst tilgået 18 april, 2016).
- Skærbæk, Morten og Mette Dalgaard. 2016. “Løkke vil kriminalisere ytringer, der undergraver samfundet.” I *Politiken*, 30. marts: politiken.dk/indland/politik/ECE3136483/loekke-vil-kriminalisere-ytringer-der-undergraver-samfundet/ (sidst tilgået 15. september 2016).
- Suhr, Christian. 2015. “Hjernevask og radikaliserings i Grimhøjmoskeen.” I *Politiken*, kronik, 16. januar: politiken.dk/debat/kroniken/premium/ECE2513130/hjernevask-og-radikaliserings-i-grimhoej-moskeen/ (sidst tilgået 14. september 2016).
- 2016. “Livet i moskeerne er langt mere, end vi ser i TV.” I *Politiken*, kronik, 10. marts: politiken.dk/debat/kroniken/premium/ECE3108023/livet-i-moskeerne-er-langt-mere-end-hvad-vi-ser-i-tv/ (sidst tilgået 15 september 2016).
- Svejstrup, Kaare and Claus Cancel. 2016. “24syv morgen”, interview med Jakob Scharf. *Radio24Syv* 6. juni: radio24syv.dk/programmer/24syv-morgen/13784551/24syv-morgen-0805-06-06-2016-3/ (sidst tilgået 14. september 2016).
- Sørensen, Kasper Kildegaard. 2016. “Mette F. erklærer ’frihedskamp’ for de unge muslimer.” I *Politiko* 2. marts: politiko.dk/nyheder/mette-f.-erklærer-frihedskamp-for-de-unge-muslimer (sidst tilgået 15. september 2016).
- Thyssen, Ole. 2015. “Var Omar el-Husseini blot morder eller var han terrorist?” I *Politiken*, 18. februar: politiken.dk/debat/ECE2550666/var-omar-el-husseini-blot-morder-eller-var-han-terrorist/ (sidst tilgået 12. april, 2015).
- TV2. 2016. “Moskeerne bag sløret.” I *TV2*, 2. marts: omtv2.tv2.dk/nyhedsartikler/nyhedsvisning/moskeerne-bag-sloeret/ (sidst tilgået 13. september 2016).
- Winther, Bent. 2016. “Krampe-trækninger fra et land som har mistet sit selvværd.” I *Berlingske*, 13. maj: b.dk/nationalt/krampe-trækninger-fra-et-land-som-har-mistet-sit-selvværd (sidst tilgået 15. september 2016).
- Zernichow, Hjarn. 2016. *Nydansk: Er nydanskere og danskere virkelig så forskellige?* København: Multivers.
- Østergaard, Felix. 2015. “OVERBLIK Det ved vi om de mistænkte fra Charlie Hebdo-angrebet.” I *DR nyheder dr.dk*, 8. januar: dr.dk/Nyheder/Udland/2015/01/08/074837.htm (sidst tilgået 13. september 2016).